

FORUM

AGİT'İN 7 HAZİRAN 2015 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMİNE İLİŞKİN 28 MAYIS 2015 TARİHLİ ÖN RAPORUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hasret ÇOMAK¹

(AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti Türkiye Cumhuriyeti Milletvekili Genel Seçimi, 7 Haziran 2015)

Giriş

5 Ocak tarihinde Yüksek Seçim Kurulu (YSK) milletvekili genel seçiminin 7 Haziran'da yapılacağını duyurmuştur. Meclisin 550 üyesi, nispi temsil sistemine uygun olarak siyasi partilerin kapalı listeleri ve bağımsız adaylar ile 85 çok üyeli seçim bölgesinde seçilecektir. Mecliste sandalye hakkı kazanabilmek için partilerin geçerli oyların yüzde 10'luk kısmını alarak seçim barajını aşmaları gerekmektedir. 9.861 adaya sahip olan yirmi parti ve 165 bağımsız aday seçimler için kayıt olmuştur.

Toplam kayıtlı seçmen sayısı yurt içinde 53.741.838 ve yurt dışında 2.866.940 kişidir. Kamuya açık bir askıda kalma süresini takiben, kesin seçmen listeleri 8 Nisan tarihinde YSK tarafından ilan olunmuştur. YSK 73.988.955 oy pusulasının basılacağını ilan etmiştir. Yurt dışında oy kullanımı, 54 ülkede 8-31 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Yurt dışı seçmen kütüğüne kayıtlı

---

¹ Prof. Dr. İstanbul Arel Üniversitesi İİBF

seçmenler, 7 Haziran tarihine kadar 33 gümrük noktasında da oylarını kullanmışlardır.

İnceleme

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti (AGİT/DKİHB SSGH) Ülkemizde, 7 Haziran'da yapılan seçimler ile ilgili 28 Mayıs'ta bir ön rapor yayınlamıştır.

Raporda özetle; YSK kararları yargısal incelemeye tabi olmadığı, Cumhurbaşkanı'nın seçim kampanyası faaliyetlerinin anayasal tarafsızlık yükümlülüğünün ihlali olduğu ve bunların basın yayın organları tarafından geniş çaplı yayınlanmasının fırsat eşitliğine yönelik düzenlemelerinin ihlali olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda YSK'ya bir takım şikâyet başvurularında bulunulduğu ve YSK'nın tüm bu şikâyetleri reddettiği vurgulanmaktadır. Seçimle ilgili farklı hakların ihlali hakkında Anayasa Mahkemesi'ne de çeşitli bireysel başvurular yapıldığı, Mahkemenin bu davaları seçim günü öncesinde sonuçlandırmadığının belirlendiği ifade edilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti yetkililerinin daveti üzerine ve 14-17 Nisan tarihlerinde çalışmalarını tamamlayan İhtiyaç Tespit Misyonu'nun (İTM) tavsiyeleri doğrultusunda, AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (AGİT/DKİHB) tarafından 6 Mayıs tarihinde bir Sınırlı Seçim Gözlem Heyeti (SSGH)'nin Türkiye'de görevlendirildiği belirtilen Raporda; SSGH'nin başkanlığını Büyükelçi Geert-Hinrich Ahrens tarafından yürütüldüğü, Heyetin Ankara'da görev yapacak 11 uzmandan oluşan ana ekibin yanı sıra, ülke çapında görev alan 18 uzun dönemli gözlemciden oluştuğu, Heyet üyelerinin AGİT üyesi olan 18 ülkeden geldiği belirtilmiştir.

DKİHB'nin metodolojisine uygun olarak, Heyet tarafından seçim günü faaliyetlerinin sistematik ya da kapsamlı bir şekilde gözlemi yapılmayacak, Ancak, Heyet üyeleri seçim günü süreçlerini takip etmek için birtakım oy verme merkezlerini ziyaret edeceklerdir. Raporda; Seçimler temel olarak 1982 Anayasası, 1961 tarihli Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun (Temel Hükümler Hakkında Kanun), 1983 tarihli Milletvekili Seçimi Kanunu,

1983 tarihli Siyasi Partiler Kanunu ve YSK tarafından alınan kararlar ve yayınlanan düzenlemeler ile yürütüldüğü vurgulanmaktadır.

Anayasanın, temel medeni ve siyasi hakları düzenlediği, ancak geniş kapsamlı güvenceler sunmak yerine, devleti korumaya yönelik yasaklar ve kısıtlamalar üzerine yoğunlaştığı tespiti raporda yapılmaktadır. Bazı seçimle ilgili haklar da dahil olmak üzere, temel özgürlükler Anayasa ve geniş kapsamlı hukuki çerçeve tarafından belirli bir ölçüde sınırlandırılmıştır.

Seçim Kampanyaları ile ilgili olarak raporda;

Seçim kampanyası finansmanı konusundaki düzenlemelerin yetersizliği ve vatandaşların ve uluslararası gözlemcilerle ilgili düzenlemelerin mevcut olmaması dahil olmak üzere, bir takım boşluklar ve anlam karmaşaları içermesine rağmen, seçimle ilgili yasal çerçeve demokratik seçimlerin yapılabilmesi için gerekli olanakları genel olarak sağlandığı görüşüne yer verilmektedir.

Yasal Çerçeve, 2014 yılında “1961 tarihli Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun (Temel Hükümler Hakkında Kanun)’da yapılan ve herhangi bir dilde ya da lehçede seçim propagandası yapma olanağı tanıyan değişiklik gibi, temel özgürlüklerle ilgili yakın zamanda yapılan birtakım değişiklikleri de kapsamaktadır.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nda 2015 yılında yapılan değişiklikler kamuya açık toplantılara katılanlara daha geniş sınırlandırmalar getirildiği ve orantısız güç kullanımı için yasal yetki sağlandığının belirtildiği raporda ayrıca, Cumhurbaşkanının, kamu görevlileri ile yan yana, başta kamu işlerine ait resmi açılışlar olmak üzere, ülke genelinde birçok kamuya açık etkinliğe katıldığı belirtilmektedir. Bu açılışlar sırasında; mevcut hükümetin başarıları vurgulanmış, Cumhurbaşkanı güçlü bir başkanlık sistemine geçiş için değişiklik istemiş ve genellikle doğrudan AKP’nin adını kullanmaktan kaçınarak hükümet partisi için destek çağrısında bulunmuş, muhalefet partilerini eleştirmiştir.

Cumhurbaşkanının seçim kampanyasına dahil olması ile ilgili çeşitli şikayet başvurularında bulunulduğu belirtilen raporda özetle; Anayasanın, Cumhurbaşkanına parti ile ilişkisini kesmesi ve görevlerini önyargısız bir şekilde

yerine getirmesi konusunda yemin etme mecburiyeti getirdiği vurgulanmaktadır. Raporda, Cumhurbaşkanının, ülkenin siyasi geleceği hakkında kamuoyu önünde alenen konuşma hakkını halk oyuyla doğrudan seçilmiş olması temeline dayandırdığını iddia etmektedir.

Basın İle İlgili Düzenlemeler

AGİT/DKİHB SSGH tarafından görüşme yapılan kişilerin, medya patronlarının, kamu görevlilerinin ve siyasi kişilerin doğrudan müdahalelerinin bağımsızlığı azalttığı ve oto-sansüre yol açtığı yönündeki kaygılar olduğu gündeme getirilmiştir.

Özellikle Basın Özgürlüğü ile ilgili olarak; Anayasada, Ceza Kanunu'nda, Terörle Mücadele Kanunu'nda ve İnternet Kanunu'nda ifade özgürlüğü konusunda usulsüz kısıtlamaların olduğu belirtilmektedir. Seçim kampanyası döneminde basın ve yayın kuruluşları tarafından yapılacak olan yayınlar Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun (Yayıncılık Hakkında Kanun), Temel Hükümler Hakkında Kanun ve YSK kararları ile düzenlenmektedir.

Basın ve yayın kuruluşları yayıncılık yaparken doğruluğu ve tarafsızlığı sağlamakla yükümlüdür. Raporda, Parti liderlerinin katılımı ile gerçekleştirilecek açık oturumların öngörülmediği vurgulanmaktadır

Ayrıca raporda; Propaganda dönemi sonundaki yedi günlük süreçte seçime katılan partilere devletin basın-yayın organı olan Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu'nda (TRT) serbest yayın süresi temin edildiği, Tüm partilere on dakikalık ikişer yayın dilimi hakkı sağlandığı, Mecliste grubu bulunan tüm partilere ve de iktidar ve ana muhalefet partilerine ilave zaman hakkı verildiği vurgulanmıştır.

Bağımsız adayların serbest yayın süresi hakkı mevcut olmadığı belirtilen raporda; Tüm basın ve yayın kuruluşlarında bedelli reklamlara izin verilmiştir.

Ulusal yayın kuruluşlarını izleyen ve YSK'ya haftalık raporlar sunan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK)'nun bulunduğu belirtilen raporda; YSK'nın basın ve yayın ile ilgili şikayetleri gözden geçirme ve ulusal yayın kuruluşlarına

ceza uygulama yetkisine sahip olduğu, yerel yayın kuruluşlarını yargılama yetkisinin ise İl ve İlçe Seçim Kurullarının yetkisinde olduğu bildirilmektedir. 25 Mayıs itibariyle RTÜK tarafından hazırlanmış olan ihlal raporları temel alınarak YSK tarafından 96 karar yayınlanmıştır; bunlardan 32 tanesi reddedilmiş, 55 tanesi uyarıyla ve 9 tanesi ise yayın durdurma ile sonuçlanmıştır. Ek olarak, bazı siyasi partiler ve milletvekilleri, YSK'ya ve Anayasa Mahkemesi'ne Cumhurbaşkanı'nın basın ve yayın organlarında yer alması konusunu içeren şikâyetlerde bulunmuştur, tüm şikâyetler ya reddedilmiştir ya da bekleme aşamasındadır.

Sonuç

2012 yılı itibariyle Anayasa Mahkemesi'ne temel özgürlüklerin ihlali ile ilgili konularda bireysel başvuru yapılabilmektedir. Bugüne kadar Anayasa Mahkemesi tarafından seçimle ilgili YSK kararlarının bireysel başvuru sürecinin konusu olup olamayacağı yönünde bir karar alınmamıştır. Anayasa Mahkemesi'ne yapılan seçimle ilgili çeşitli başvuruların karara bağlanması beklenmektedir.

Vatandaş ve Uluslararası gözlemcilerin konumu ile ilgili olarak Vatandaşların ve uluslararası gözlemcilerin hakları yasa tarafından belirlenmemiştir. Bunun için düzenleme yapılmasının çok yararlı olabileceği değerlendirilmektedir.

Temel Hükümler Hakkında Kanun, yalnızca siyasi partilerin temsilcilerinin ve bağımsız adayların gözlemcilerinin seçim sürecini izlemesini sağlamaktadır. Bazı sivil toplum örgütleri akreditasyonlarından faydalanarak gözlem yapabilmek için siyasi partiler ile işbirliği yapmalarının seçimin güvenliği açısından çok iyi olabilecektir.

İki sivil toplum örgütü tarafından seçimleri gözlemek için akreditasyon verilmesi istemiyle YSK'ya başvuruda bulunulmuştur. YSK, akreditasyon verilme talebi reddedilmiştir. Buna rağmen, bu sivil toplum örgütü grupları seçim sürecini gözleme niyetinde olduklarını ilan etmişlerdir. Bu konuda da düzenleme yapılmasını çok yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

